

7. A szubjektív szabályozók figyelmen kívül hagyják az objektívakat.

A pedagógiai autokratizmus hagyatéka egyeseknek az a hiedelme, hogy az egyéni akarat elegendő az objektív tények megváltoztatásához. Az elmélet és gyakorlat között sokszor ez a szemlélet teremt éles ellentétet, amikor pl. az elmélet olyan módszerek általánosítását sürgeti, amelyek átlagon felüli pedagógusok és tanulók közös munkáját igényelné, a valóságnak pedig retardált, hátrányos helyzetű és veszélyeztetett gyerekek tömegével kell megbirkóznia.

Közoktatásunk új dokumentumok bevezetésének küszöbén áll. A bevezetés előkészítésekor következetesen végig kell gondolnunk a pedagógiai tevékenység szabályozóinak törvényszerűségeit, hogy ne kergessünk hamis illúziókat. Költői intés figyelmeztet minket arra, hogy csodákat ne dokumentumoktól várjunk, *a csodákat az ember önmagában bordja*. Az új szabályozók akkor tölthetik be szerepüket, ha önálló, egyéniségüket megvalósító, művelt, jellemes pedagógusok nevelik ifjúságunkat. A szabályozók akkor jók, ha segítik, és nem gátolják a jó pedagógusok munkáját.

DR. ZUKOVITS IMRE

Pécs

A játékos cselekedtetés és a tanulók teljesítményei

Az emberi tevékenység alapvető, történelmileg elsődleges fajtája a munka. A tevékenységnek a munkától különböző, de azzal erősen összefüggő, illetve abból származó fajtái: a *játék* és a *tanulás*.

A valóságban a munka, a játék, a tanulás valamelyik tevékenységfajta oldalait, mozzanatait jelenti. A tevékenység, ezen belül a játék is, igen szoros kapcsolatban van a személyiség fejlődésével. A legintenzívebb fejlődés időszakában, a gyermekkorban pedig különleges jelentősége van.

A gyermek életének iskoláskor előtti szakaszában a játék a főtevékenységek egyike. Az aktivitásnak olyan specifikus formája, amelyben a kisgyermek a maga sajátos módján kerül kapcsolatba környezetével és annak követelményeivel. Ezért pedagógiai hatása univerzális. A játék a gyermek személyiségének nemcsak testi és intellektuális, hanem erkölcsi, jellembeli, valamint esztétikai oldalait is jelentősen befolyásolja.

Így a játékos tevékenységek igen fontos szerepet játszanak a személyiség fejlődésében, a tulajdonságok kialakulásában és a belső tartalmak gazdagításában.¹

A kisgyermek számára tehát elsősorban a játék biztosítja a testi és a szellemi fejlődés feltételeit. A gyermeki személyiség sokoldalú fejlődésének elősegítése érdekében ezért az iskolát megelőző óvodai foglalkozások kerete is játékos, sőt, a foglalkozások tartalma is legtöbbször maga a játék.²

A gyermek életében nagy jelentőségű változás, az iskolába lépés nem lehetséges átmeneti szakasz nélkül. *A játék és az iskolai munka, a tanulás között fokozatos átmenetet kell alkalmazni, hogy elkerülhessük a fejlődésbeli zavarokat, töréseket.*

A gyermek gondolkodása az iskoláskor kezdetén főleg *cselekvő-szemléletes* jellegű. Ezért a tanulóknak a tanítási órákon való játékos cselekedtetése nemcsak mint a mozgásszükséglet kielégítését, a figyelem felkeltését és fenntartását szolgáló aktivizálási eszköz szerepelhet, hanem nagy jelentőségű a közvetlen megismerési folyamatokban is. A különböző játékos jellegű mozgások, cselekvések szakadatlan kapcsolatban tartják

a gyermeket a környezetével. Ennek a megismerés szempontjából az a jelentősége, hogy a megszakítás nélküli érzékelési folyamatokat szakaszokra bontják, és ugyanakkor összekapcsolják a minőségileg különböző érzékeléseket; például: a látási és a tapintási érzékelést stb.

A játékoság különösen fontos motiváló tényezőként használható fel az *alsó tagozati* oktatásban. Az iskolai gyakorlat sokoldalúan igazolja, hogy például a papírmunkák munkafogásait sokkal gyorsabban sajátítják el a gyerekek, ha azokat valamilyen játékos tevékenységhez kapcsoljuk. Vagy, az egyes tanítási órák játékos elemeket is tartalmazó szervezése a manuális-technikai aktivitás magasfokú megvalósításával eredményesen járul hozzá a tanulók értelmi erőinek – a megfigyelésnek, az emlékezésnek, a képzeletnek, a gondolkodásnak – a fejlődéséhez.

Az iskolai tapasztalatok arra mutatnak, hogy *a játékoság igénye nem korlátozódhat csupán az alsó tagozatra. A játékos elemek – természetesen egyre csökkenő mértékben – igen eredményesen használhatók fel a felső tagozatban, sőt a középiskolai oktatásban is.*

A játékoság fontosságát az iskolai gyakorlat általában igazolja. Az oktatási tapasztalatok elemzése, értékelése nélkülözhetetlen a még magasabb szintű oktató-nevelő tevékenység megvalósításához. Ez önmagában azonban még nem elégséges. Ugyanis a tapasztalat, mint egyszerű empiria, csak részleges és főleg bizonytalan általánosításokhoz nyújt elegendő alapot. Bizonyított törvényszerűségekhez, általános érvényű megállapításokhoz csak tudományosan átgondolt és végrehajtott kísérletek útján juthatunk. Ezért tartottuk szükségesnek a játékoság hatásainak feltételvariáló pedagógiai kísérlettel való pontosabb vizsgálatát, az összefüggések mennyiségileg és minőségileg is világos feltárását.

A vizsgálat elvi vonatkozásai

A játékoság helyesen alkalmazva a gyermek mozgásszükségletének kielégítése mellett működteti a tanuló reprodukív és alkotó képzetét is. A képzelőerő felhasználása és fejlesztése pedig fontos feladata az iskolai munkának, mert a képzeletre gyakran kell támaszkodnunk az iskolai ismeretszerzésben. A felnőtt ember eredményes munkájának is egyik feltétele az alkotó fantázia.

A játékos, mozgásos elemeknek az alsó és a felső tagozatban egyaránt nagy szerepe van az aktív figyelem felkeltésében és fenntartásában. Az aktív figyelem biztosítását segíti elő például: *a játékos beleélés.* A játékos beleélés megteremtésének egyik eredményes megoldási módja, ha a tanítási óra elején külön bevezető beszélgetést iktatunk be. Ez az eljárás főleg az alsó tagozatban alkalmazható sikeresen.

A játékos cselekedtetés megteremtésének különösen a felső tagozatban és a középiskolákban alkalmazható módjai *a játékos versengések.* Megfigyeléseink szerint a játékos tevékenységnek ilyen formában való megoldása eredményes serkentő eszköze lehet a tanulói aktivitás kibontakoztatásának. Ez a megállapításunk azonban csak a minőségi viszonyokra utal. Ugyanakkor nem tud útmutatást adni arra vonatkozóan, hogy a játékoság mennyiségileg milyen mértékben fokozhatja iskolai munkánk hatékonyságát. Ezért vizsgálatunkkal a kvalitatív viszonyokon kívül elsősorban a kvantitatív összefüggéseket igyekeztünk feltárni.³

A játékos jellegű versengés, mint aktivizálási eszköz nemcsak a tanítási óra egyes mozzanataiban alkalmazható eredményesen, hanem az egész órát is felépíthetjük ilyen formában. – A pedagógiai kísérletünk alapjául szolgáló órát is ilyen módon építette fel a nevelő.

A játékoság hatására jól következtethetünk abból, hogy például a versengés megnyire teszi lehetővé a tanulók egyéni és közösségi tevékenységét, aktivitását, illetve milyen a gyermekek feleleteinek tanulónkénti és nemek szerinti megoszlása.

Ezek alapján vizsgálatunkban: az egyéni és a közösségi aktivitás, valamint a helyes tanulói feleletek mértéke és megoszlása képezték a vizsgálandó jelenségeket.

A kísérletet úgy szerveztük meg, hogy ugyanabban az iskolában az azonos tantervi anyagot az osztályok egy részében játékosan, a kontroll osztályokban pedig a játékos, vetélkedő jelleg elhagyásával tanította a nevelő. Így a vizsgálat szempontjából döntő jelentőségű tényezőként:

- a) az azonos tanítási egység, mint invariáns feltétel;
- b) a játékos vetélkedő alkalmazása, illetve elbonyolítása, mint variáns feltétel szerepelt.

A kísérlet ilyen szervezése lehetővé tette a játékoság hatásainak objektív megvizsgálását.

A vizsgálat részletezése

A kísérlet, a vizsgálat kiinduló pontjaként egyik pécsi iskola 5. osztályában az éles és a nyújtott ritmusok felismerésének és hangoztatásának gyakorlására szánt órán a vetélkedő feladatai a következők voltak:

- a) köszönésünk hangja éles ritmusban.
- b) Ki tud nyújtott ritmusban köszönni?
- c) A nyújtott és az éles ritmus váltakozzon a köszönés hangjára.
- d) Különböző ütemek diktálása „lalázva”. Feladat: a tanulók felismerése alapján felírjuk a táblára.
- e) Az első ütemek ellenrítmusa egy új ütemmel kiegészítve.
Kérdések: Milyen dalokra gondoltok?
Melyik korban született a dal?
Milyen hangulatú? Miért?
- f) Énekeljük el a dalt. Ahol nyújtott ritmus van, hangosan énekeljük, a többit halkán. (Egész osztály).
- g) Ismét osztályfeladat: az éles ritmusoknál tapsoljunk!
- h) A táblára előre felírt ritmusból találjunk rá az énekre. Énekeljük el a dalt! Hány soros a dal? Szerkezete?
- i) A dal első sorának ritmusát hangérték elnevezéssel énekeljük!
- j) Zenehallgatás: – két tábla van a tanulók kezében *kék* és *piros* színű. – A dal éneklése közben a felismert ritmusfajtnál emeljük fel a megfelelő táblát!
- k) Rendezzük a megfelelő sorrendbe az előbbi dal első sorának ritmuskártyáit!
- l) Zenehallgatás; – milyen ritmus fordult elő a műben?
Mit akart kifejezni a gyakori nyújtott ritmussal?
A verseny értékelése . . .

A tanítási óra didaktikai és metodikai vonatkozásai

Az óra elején igen szerencsés és érdeklődést ébresztő aktivizálási eszköz volt a nótafások kezdő éneke. Az órsők nótafái egymás után indították el a dalokat, amelyekbe néhány hang után az osztály is bekapcsolódott. A nevelő előzetes utasítása alapján a dalok csak pontozott ritmusúak lehettek. Így a tanulók éneke egyúttal a további munka kiindulópontjaként is szolgálhatott. A régebbi elméleti anyag felújítására és ismétlésére az óra bevezető részét használta fel a nevelő. A ritmus felismertetését a lényeges vonások kiemelése követte; megállapították a ritmusképletek azonosságát és különbözőségét.

Az ismeretek felújítása és megszilárdítása után gyakorló jelleggel került sor az ismeretek gyakorlati alkalmazására.

A tanulók fejlettségének és életkori sajátosságainak megfelelően – 10–14 éves tanulókról van szó jelen esetben – a gyakorlati alkalmazás játékos megoldású volt: vetélkedő a fiúk és a lányok között.

A nevelőnek az a megjegyzése, hogy azt a csoportot kérdezi először, amelyikben a legtöbben jelentkeznek, a csoportok közösségi aktivitását igyekezett felébreszteni.

A tanár a helyes feladatmegoldásokat egyszerű, de a tanulók számára izgalmas módon jutalmazta: dobozban táblácskákat tartogatott, amelyeket az egyes feladatok

pontos megoldásában legnagyobb aktivitást felmutató fiú- vagy leánycsoportot kapott meg. A pontosságon kívül a versenyben döntő szempontként az egyes csoportokon belüli minél nagyobb számú jelentkezés szerepelt. Az egyes feladatok megoldására jelentkező tanulók sikeres szereplését az osztály növendékei feszült figyelemmel kísérték. Az egyes tanulók szereplésén kívül a helyes dallamokat a nevelő rendszeresen megismételtette az osztállyal is. Így a játékban való részvétel kellemes izgalmán kívül biztosította az egész osztály tevékenységét is a tanításban.

Az adott ritmus felismertetéséhez és táblára íratásához kapcsolódva a nevelő *alapgfogalmakat* ismételtetett, erősítette a tanulók tudását. Pl.: negyed érték, ütem, ütemjelző, ritmusmegszóltatás, ellenritmus, ritmus – tapsolás.

A *játékosság megvalósításának* kitűnő alkalmazási módját jelentette a kék színű táblácskák felmutatása az éles ritmus és a piros színű táblácskák felmutatása a nyújtott ritmus hallatára.

A nehezebb feladat után pihentetőül és biztatásul könnyebbet kaptak a tanulók biztosságérzetük erősödése érdekében.

Az órán alkalmazott módszerek változatossága, a színes, játékos óravezetés nemcsak az egyéni és a közösségi aktivitás kibontakozását segítette elő, hanem tevékeny hozzájárulást jelentett a tantárgy megszerettetéséhez is.

Az egyéni és a közösségi aktivitás mértéke

A továbbiakban abból a szempontból szeretném megvizsgálni az órát, hogy a vetélkedő jelleg mennyire tette lehetővé a tanulók egyéni szereplését és az osztály egészének a tevékenységét? Részletesen elemzem, hogy az óra vetélkedő részében hány érdemi választ igénylő kérdés hangzott el? Milyen a válaszok tanulónkénti és nemek szerinti megoszlása? Majd a kapott eredményeket összehasonlítom a kiegészítő pedagógiai kísérlet során nyert adatokkal.

A tanítási óra elemzése a következőket mutatja:

1. sz. táblázat

Az 5. d osztály nemek szerinti megoszlása

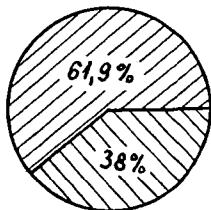
Az osztály létszáma:	32 tanuló	100%
A fiúk létszáma:	15 tanuló	46%
A leányok létszáma:	17 tanuló	54%

Az osztályban tehát 8%-kal több a leány tanuló, mint a fiú.

2. sz. táblázat

A vetélkedő során elhangzott kérdések, illetve érdemi válaszok nemek szerinti megoszlása

A kérdések, feleletek száma:	21 kérdés-válasz	100%
A fiúk feleleteinek száma:	13 válasz	61,9%
A leányok feleleteinek száma:	8 válasz	38%

////// *Fiúk válaszai: 61,9%*

////// *Leányok válaszai: 38%*

1. sz. grafikon

A nevelő azt a csoportot – fiú vagy leány – hívta fel először, amely csoportban nagyobb volt a jelentkezők száma. Tehát a táblázat közvetve jelzi a tanulói aktivitás mértékét is.

Az összehasonlítás alapján azt állapíthatom meg, hogy a fiúk az órán gyorsabban és főleg nagyobb mértékben reagáltak a nevelő kérdéseire mint a leányok. Azonban helytelen lenne ebből az egyetlen tényből olyan következtetést levonni, hogy a fiúk általában aktívabbak mint a leányok. Az viszont feltételezhető, hogy ezen az órán a játékoság alkalmazása nagyobb serkentő erőt jelentett a fiúk számára.

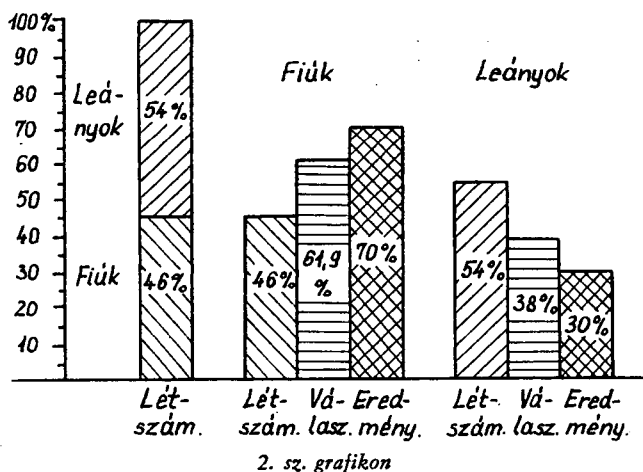
Tovább vizsgálva ezt a kérdést a következőket láthatjuk:

3. sz. táblázat
A vetélkedő eredménye

Az elért pontok száma összesen:	10 pont	100%
A fiúk pontjainak száma:	7 pont	70%
A leányok pontjainak száma:	3 pont	30%

Az egyszerű összehasonlítás 40%-kal nagyobb eredményességet mutat a fiúk javára. Azonban nem hanyagolhatjuk el azt a tényt, hogy a pedagógus kérdéseire elsősorban a gyorsabban és főleg a nagyobb mértékben jelentkező csoport válaszolhatott. Így az aktívabban szereplő fiúknak nagyobb volt a lehetőségük a pontszerzésre. Tehát a nagy különbség még egyáltalán nem jelenti a leányok gyengébb felkészültségét.

Az 1–3. sz. táblázatok összehasonlítása

Azonnal szembetűnő, hogy a létszámhoz viszonyítva a vetélkedő során a fiúk mennyiségileg 15%-kal több választ adtak, mint amennyi számárányuk alapján várható lett volna.

A valószínűségszámítás törvényszerűségei alapján a nagyobb aktivitás, a több egyéni felelet már önmagában hordja a nagyobb eredmény elérésének a lehetőségeit. Tehát az aktivitás mértéke és az eredményesség között függvényszerű összefüggés fennállását tételezhetjük fel.

Ha az órán adott válaszokat, feleleteket úgy tekintjük, mint az aktivitás fokmérőit, akkor az előbbi feltételezés szerint a fiúk 61%-os aktivitási értékének megfelelően 60% körüli eredményességi értéket várhatnánk. A leányoknál a 38%-os aktivitás alapján ez az érték 38–40% lenne.

A fiúk 70%-os és a leányok 30%-os eredményességi mutatója igazolja az aktivitás mértéke és az eredményesség között feltételezett függvényszerű összefüggést. – Ez az összefüggés azonban nem azonosítható az egyenes arányossággal.

A fiúk nagyobb aktivitását magyarázhatnánk azzal, hogy nagyobb az énektudásuk, mint a lányoké. Ezt a magyarázatot el kell vetni, mert a leányok átlageredménye a tanítás időpontjában végzett felmérés adatai szerint 0,18-al magasabb volt, mint a fiúké. Az aktivitás különbözőségének

oka ebben az esetben tehát nem lehetett a nagyobb tantárgyi felkészültség. Vissza kell térnünk a korábbi feltételezéshez, a játékoság, a vetélkedés alkalmazása jelentette a nagyobb serkentő erőt a fiú tanulók számára.

A feltételezés során azonban bonyolult kérdések vetődnek fel. A vetélkedés csak a fiúk számára jelent-e nagyobb serkentő erőt? A leányok számára ennek kisebb az aktivizáló szerepe? Egyáltalában: van-e összefüggés a játékoság és az aktivitás mértéke között? stb.

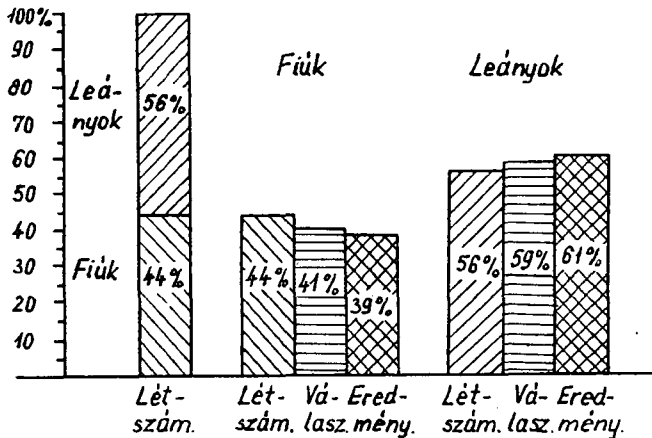
A kérdésekre a *feltételezhető kísérlet* eredményei alapján szeretnék válaszolni.

A vizsgálat kiterjesztése további osztályokra

Az 5. a osztályban minden lényeges tartalmi és módszertani változtatás nélkül, az előzőekben ismertetett *vetélkedő jelleggel* tartotta meg az órát ugyanaz a nevelő.

A kísérlet eredménye a következő volt:

Az 5. a osztály eredményeinek összehasonlítása

3. sz. grafikon

Megállapítások:

1. Az 5. a osztályban abszolút mértékben is és a létszámhoz viszonyítva is a leányok aktivitása nagyobb volt, mint a fiúké. Tehát ebben az osztályban éppen ellenkező eredmény mutatkozik, mint az 5. d osztályban, ahol a fiúk tevékenysége volt a nagyobb. A hasonló módon megtartott 5. a és 5. d osztályos órák összehasonlítása alapján azt a megállapítást tehetjük, hogy a *játékoság egyaránt serkentő tényezőként batbat a fiúk és a lányok iskolai munkájára.*

2. Az 5. d osztály eredményeinek az elemzésekor már utaltam arra, hogy a nagyobb aktivitás nagyobb eredmény elérését teszi lehetővé.

Az 5. a osztály eredményei: – a leányok 59%-os aktivitási mutatója és a 61%-os eredményessége, valamint a fiúk 41%-os aktivitási értéke és 39%-os eredményessége szintén igazolják az aktivitás mértéke és a tanulók eredményessége közötti megközelítően az egyes arányossághoz hasonlítható függvényszerű kapcsolat fennállását.

Az 5. b és az 5. c osztályokban ugyanezt a tanítási egységet a különbséggel tanította a nevelő, hogy az óra célkitűzésében nem történt utalás a játékoságra, és a nevelő a tanulók válaszait, feleleteit nem jutalmazta külön pontokkal. Óra végén csak általánosan tett említést a nevelő arra vonatkozóan, hogy a fiúk, vagy a leányok szerepeltek-e eredményesebben.

Az óra általános felépítése, az egyes kérdések, feladatok ezeken az órákon szintén változatlanok maradtak.

Igy változó, variáns tényezőként a játékos, vetélkedő jelleg elbonyosítása szerepelt.

Ez a tény tette lehetővé, hogy az 5. b és az 5. c osztályok eredményeinek vizsgálata alapján következtethessünk arra a kérdésre, milyen hatással van a játékoság a tanulók tevékenységére?

4. sz. táblázat

Az egyéni aktivitás alakulása

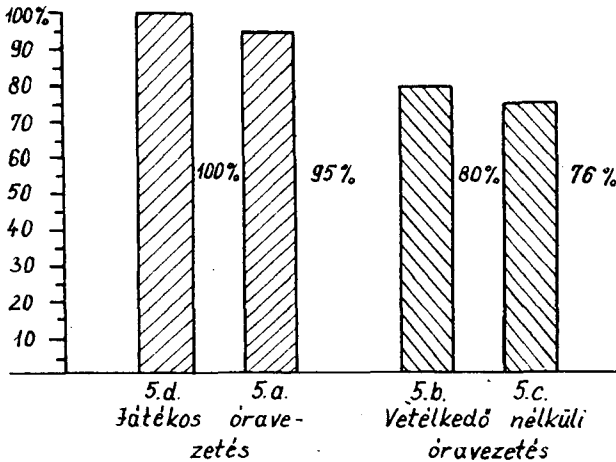
A) A játékos, vetélkedő jellegű órákon:

5. d osztály: az egyéni válaszok száma	21 válasz	100%
5. a osztály: az egyéni válaszok száma	20 válasz	95%

B) A játékoság alkalmazása nélkül megtartott órákon:

5. b osztály: az egyéni válaszok száma	17 válasz	80%
5. c osztály: az egyéni válaszok száma	16 válasz	76%

Az egyéni válaszok %/o-os alakulása osztályonként

4. sz. grafikon

A levonható megállapítások:

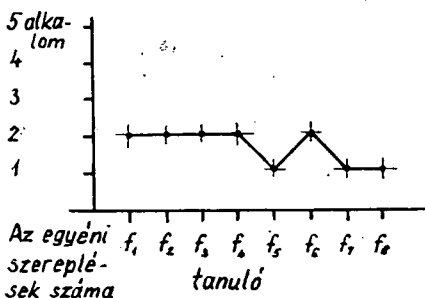
- Mivel az egyes osztályok ének átlageredményei között lényeges eltérés nem volt és a nevelő személye is azonos, az egyes osztályok aktivitásbeli eltérését teljesen indokoltan a változó feltételben, a *játékoságban* kereshetjük. – A játékos felépítésű órák között 5%/o-os, a nem játékos óravezetés esetén 4%/o-os aktivitásbeli különbség mutatkozik. – *Tebát ezek alapján azt a megállapítást tehetjük, hogy az azonos feltételek és hasonló óravezetés esetén az aktivitás mértéke is hasonló értéket mutat.*
- A játékos és a nem játékos órák aktivitásának az összehasonlításakor azt láthatjuk, hogy a játékos óravezetés esetén lényegesen nagyobb az aktív tanulói tevékenység. Kísérletünkben a játékos órákon 15–24%/o-kal volt nagyobb a tanulók aktivitása. *A négy osztály eredményei alapján kísérletileg is igazoltnak tekinthető a korábbi feltételezés, hogy a játékoságnak lényeges serkentő szerepe van az aktív tanulói tevékenység megvalósításában.*
- Különböző iskolákban történt további adatgyűjtéseim és több évtizedes közvetlen oktatói tevékenységem tapasztalatai is egyaránt azt igazolják, hogy a *felső tagozatban is szükség van a játékoságra, mint az aktív tanulói tevékenység serkentő eszközére.*

A játékoság ellen felvethető vélemények

A vetélkedő, játékos órák alkalmazása elleni érvként felhozható, hogy az ilyen órákon főleg az egyéni, individuális jelleg érvényesül. Csak a jó felkészültségű, gyors felfogóképességű tanulók számára van alkalom a szereplésre, a fejlődésre.

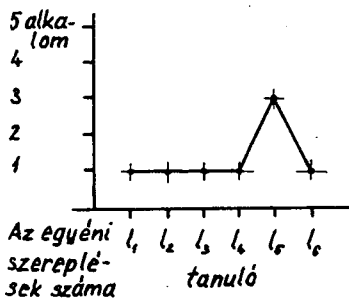
A részletesen leírt óra egyúttal jó példa arra is, hogy az egyéni aktivitás kibontakoztatásán kívül hogyan lehet megvalósítani a széles körű *közösségi aktivitást* is a vetélkedőszerűen felépített órákon. Közelebbről megvizsgálva az 5. d osztályos órán egyénileg szerepelt tanulók számát, a következőket láthatjuk.

A) *Fiúk:*

5. sz. grafikon

B) *Leányok:*

6. sz. grafikon

A fiúknál az egyénileg szerepelt tanulók szóródása nagy eltérést nem mutat. A leányoknál a kisebb aktivitáson kívül feltűnő jelenség, hogy 5 tanuló egy-egy alkalommal juthatott szóhoz, míg egy tanuló 3-szor szerepelt. – Ez a jelenség a verseny hevében elkerülte a nevelő figyelmét. Az aktivitás mértékét nemek szerint tovább vizsgálva:

5. sz. táblázat

Az aktivitás mértéke az osztály létszámahoz viszonyítva

Az osztály létszáma:	32 tanuló	100%
Az egyénileg szerepelt fiú- és leánytanulók száma:	14 tanuló	43,7%

Első pillanatra ez az eredmény kevésnek tűnik, hiszen még az 50%-ot sem érte el az egyénileg szerepelt tanulók száma. Azonban nem szabad szem elől tévesztenünk, hogy az órán a nevelő nem feledkezett meg a közösségről, az osztályról sem.

A tanár a vetélkedő egyéni választ igénylő feladatait rendszeresen hozzákapcsolta az egész osztály tevékenységét igénylő feladatokhoz.

A *közösségi aktivitás kibontakoztatása* alapvető fontosságú követelmény a gyakorló órákon. Ebből a szempontból is vizsgálva az órát a 43,7%-os egyéni szereplés igen jó eredménynek tekinthető, hiszen az óra során az *egész osztály közösen* még 9 ismétlődő jellegű feladatot is megoldott. Az ismétlődő jellegű feladatok közül a közösségi aktivitás szempontjából a 3 ügyességi feladatnak volt nagy jelentősége.

- Például: a „Szánt a babám” c. dal éneklésekor az éles ritmusoknál tapsolni kellett az osztálynak, vagy a „Gábor Áron rézágúja” c. dal éneklésekor az éles ritmusnál a kék színű táblát kellett felnyújtani.

Ezeknek a játékos elemeknek az alkalmazása a mozgásosságon keresztül elősegítette az egész osztály bekapcsolódását a tanításba.

Az óra világosan igazolja, hogy a játékoság, a játékos versengés az egyéni szereplésen kívül nagy lehetőségeket biztosít az egész osztályra kiterjedő tevékenységek számára is.

Következtetések, általánosítások

A közvetlen kísérlet, vizsgálat és további megfigyelések alapján mint általánosan érvényes összefüggéseket állapíthatjuk meg.

1. *A játékos versengés nyomán kialakuló tanulói aktivitás színvonala és a tanulók eredményessége között megközelítően az egyenes arányossághoz hasonló függvény-szerű kapcsolat áll fenn.*

2. *A játékos és a nem játékos órák helyes tanulói feleleteinek, összefüggés-felismeréseinek mennyiségét és minőségét vizsgálva igen jelentős – 15–24⁰/o-os – eltérést találtunk a játékos órák javára.*

Tebát pedagógiai vizsgálatunk alapján igazoltnak tekintetjük, hogy a játékoságnak pozitív hatása van a tanulók teljesítményére.

3. *A játékoság egyaránt serkentő tényezőként hat a fiúk és a leányok iskolai munkájára.*

4. *A vetélkedő, játékos órák alkalmazása ellen felvethető lenne, hogy az ilyen órákon főleg az egyéni, individuális jelleg érvényesül. Csak a jó felkészültségű, gyors felfogóképességű tanulók számára van alkalom a szereplésre, a fejlődésre. A vizsgálatunk és további megfigyeléseink egyértelműen azt mutatják, hogy a játékoság, a vetélkedés az egyéni szereplésen kívül nagy lehetőségeket biztosít az egész osztályra kiterjedő tevékenységre is, hiszen az egyéni választ kívánó kérdéseket, feladatokat rendszeresen összekapcsolhatjuk az egész osztály munkájával.*

5. *Más iskolákban végzett látogatásaink, különböző tantárgyak oktatásának megfigyelései és több évtizedes közvetlen oktatói tevékenységem alapján határozott véleményem, hogy a 10–14 éves tanulók oktatása során is szükség van a játékos elemek alkalmazására, mint az eredményesebb iskolai munkát biztosító serkentő tényezőre.*

Azt azonban nem szabad szem elől tévesztenünk, hogy a játékoság felhasználása nem lehet öncél, hanem csak eszköz az oktató-nevelő munkánk céljainak megvalósításában.⁴

6. *Tehát, a tanítási órákon alkalmazott játékos tevékenységeknek az oktatás szolgálatában kell állniuk. Segítsék az ismeretek megszerzését, a teljesítményképes tudáshoz szükséges jártasságok és készségek elsajátítását.*

Az oktatási folyamatban tervszerűen alkalmazott játékos cselekvés is legyen út, mely „a gyermeket a világ megismeréséhez vezet, amelyben élni és azt megváltoztatni hivatott”. (M. Gorkij.)

I R O D A L O M

1. *Rubinstein:* Az általános pszichológia alapjai. I–II. Akadémiai Kiadó. Bp. 1964. 884, 909–915. old.
2. *G. Clauss–H. Hiebsch:* Gyermekpszichológia. Akadémiai Kiadó. Bp. 1964. 77. és 129. old.
3. *Kelemen László:* A pedagógiai kísérletezés néhány elvi kérdése. Társadalmi szemle. 21. évf. 1966. március 91., 92. old.
4. *Zukovits Imre:* Az aktivitás serkentő tényezői az oktatásban. Tankönyvkiadó, Bp. 1972.